

Ширкнинг турлари | Ақийда дарслари (280-дарс)

19:00 / 03 июнь 1006

1. Ибодатда ширк келтириш.

Аллоҳ таоло:

رَبِّهِۦ بِعِبَادَةِ۟ يُشْرِكُ وَلَا صَلِحًا عَمَلًا فَلْيَعْمَلْ رَبِّهِۦٓ لِقَاءَ رَبِّهِۦٓ كَانَ فَمَنْ

أَحَدًا ۝۱۱۰

«Бас, ким Роббига рўбарў келишни умид қилса, солиҳ амал қилсин ва Роббининг ибодатига ҳеч кимни шерик қилмасин», деган (Каҳф сураси, 110-оят).

Оятнинг мазмуни ширк келтириш барча солиҳ амалларда, жумладан, сажда, тавоф, назр, рўза, ҳаж, нафақа, садақа ва бошқа жисмоний, молиявий ва қавлий ибодатларда бўлишига далолат қилади.

Ибодатда ширк келтиришдан қайтариш жамики анбиё алайҳиссаломлар даъватининг асоси ва самовий шариатларнинг мағзидир.

Чунки келган ҳар бир набий ва ҳар бир расул албатта ўз қавмига:

غَيْرِهِ إِلَهٍ مِّنْ لَّكُمْ مَا اللَّهُ عَبْدٌ وَيَقَوْمٍ

«Эй қавмим, Аллоҳга ибодат қилинглар. Сизлар учун Ундан ўзга илоҳ йўқ», дегандир (Аъроф сураси, 59-оят).

2. Дуода ширк келтириш.

Аллоҳ таоло:

أَحَدًا بِهِ شُرْكَ وَلَا رَبِّي أَدْعُوا إِنَّمَا قُلُّ

«Сен: «Албатта, мен фақат ўз Роббимга илтижо қилурман ва Унга ҳеч кимни ширк келтирмасман», деб айт», деган (Жин сураси, 20-оят).

Ва яна У Зот:

أَحَدًا لِلَّهِ مَعَ تَدْعُوا فَلِلَّهِ الْمَسْجِدَ وَأَنَّ

«Ва албатта, масжидлар Аллоҳникидир. Бас, Аллоҳдан бошқага дуо қилманг», деган (Жин сураси, 18-оят).

Ва яна:

مِنْهُ بَرِّزِقٍ فَلْيَأْتِكُمْ طَعَامًا أَزْكَىٰ أَيُّهَا فَلْيَنْظُرْ

إِنْ إِيَّاهُمْ أَحَدًا بِكُمْ يُشْعِرَنَّ وَلَا وَلِيَّ تَلَطَّفُ

يُظْهِرُوا

«Бас: «Роббимиз осмонлару ернинг Роббидир. Ундан ўзгани ҳаргиз илоҳ дея дуо қилмасмиз. Агар шундай қилсак, ноҳақ сўзни айтган бўлурмиз», деган (Каҳф сураси, 14-оят).

Ва яна шундай дейди:

مَا وَتَسُونَ شَاءَ إِنْ إِلَيْهِ تَدْعُونَ مَا فَيَكْشِفُ تَدْعُونَ إِيَّاهُ بَلْ

تُشْرِكُونَ ﴿٤١﴾

«Йўқ! Фақат Унгагина илтижо қилурсиз. У эса хоҳласа, сиз дуо қилган нарсага кушойиш берур» (Анъом сураси, 41-оят).

Имом Валиюллоҳ Деҳлавий: «Дуодан мурод тафсирчилар айтганларидек ибодат эмас, балки ёрдам сўрашдир. Чунки Аллоҳ: **«Йўқ! Фақат Унгагина илтижо қилурсиз. У эса хоҳласа, сиз дуо қилган нарсага кушойиш берур»**, демоқда», деганлар. («Хужжатуллоҳул Болиға», 1-жилд, 129-бет).

Бандаларнинг тоқатларидан ташқари ва оддий сабаблардан устун нарсаларда Аллоҳ субҳанаҳу ва таолодан бошқадан нусрат ва ёрдам сўраб дуо қилиши ширк бўлиб, бу иш инсонни тавҳид майдонидан чиқариб, куфр доирасига киритади.

3. Рубубиятда ширк келтириш.

Аллоҳ таоло:

وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ﴿٢﴾

«Ва ўз Роббимизга ҳеч кимни ширк келтирмасмиз», деган (Жин сураси, 2-оят).

Аллоҳ таолога хотин ёки болани нисбат берганлар – Роббларига бошқани ширк келтирганлардир.

Шунингдек, Аллоҳдан бошқани ўзларига бандалар қудратида бўлмаган нарсани беради, деб эътиқод қилганлар ҳам Роббларига ширк келтирганлардир.

Рубубиятда ширк келтириш ибодатда ва улуҳиятда ҳам ширк келтиришга олиб боради. Чунки аввал ҳам айтилганидек, рубубиятдаги тавҳид улуҳиятдаги тавҳидга далилдир.

4. Ҳукмда ширк келтириш.

Аллоҳ таоло:

أَحَدًا حُكْمِهِ فِي شِرْكَ وَلَا وِلِيٍّ مِنْ دُونِهِ مِّنْ لَهُم مَّا

«Уларга Ундан ўзга валий йўқдир. Ва У Ўз ҳукмида ҳеч кимни шерик қилмас», деб марҳамат қилган (Каҳф сураси, 26-оят).

Яъни оятда ҳақларида сўз юритилаётган каҳф (ғор) аҳли учун ҳам, улардан бошқалар учун ҳам Аллоҳдан ўзга ёрдам берадиган ва улар ҳақида хоҳлаган ҳукмини қиладиган валий – дўст йўқ. Чунки Аллоҳ таоло уларга ишларида рушду ҳидоятни муҳайё қилиб қўйди. Уларга Ўз ҳузуридан раҳматни берди ва қулоқларини бир неча йилгача эшитмайдиган қилиб қўйди.

Ўша Аллоҳ уларнинг қалбини мустаҳкамлади, уларга янада зиёда ҳидоят берди, Ўз раҳматини таратди ва ишларида осонлик яратди. Уларга уйқуларида ҳам манфаат оладиган нарсани тайёрлаб қўйди. Аллоҳ таоло уларни гоҳ ўнгга, гоҳ чапга ағдариб турар эди. Уларга қуёшни беминнат хизматкор қилиб қўйди. Қуёш ғорларининг ўнг ва чап томонидан мойил бўлиб ўтар эди. Сўнгра Аллоҳ уларни уйқуларидан уйғотди. Аллоҳнинг ваъдаси ҳақ эканини ва қиёмат соати келишида шубҳа йўқлигини билдириш учун, одамларни уларнинг ҳолидан хабардор қилди.

Аллоҳ таоло улар ҳақидаги Ўз ҳукмларига ва уларга берган ёрдамига Ўз махлуқларидан бирортасини шерик қилмаганидек, Ўзининг тузиш ва қонунлаштириш ҳукмларида ҳам ҳеч кимни шерик қилмайди.

إِيَّاهُ إِلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا أَمْرًا

«Хукм фақат Аллоҳнинг Ўзига хосдир, У фақат Ўзигагина ибодат қилишингизни амр этди» (Юсуф сураси, 40-оят).

Демак, тўғри дин – ҳукмдорлик ҳам, ибодат ҳам холис Аллоҳнинг Ўзига бўлмоғидир. Хукмни У Зот қилиб, бошқага ибодат қилинишида эмас.

5. Мулк ва султонликдаги ширк келтириш.

Аллоҳ таоло:

الْمَلِكِ فِي شَرِيكٍ لَهُ، يَكُنْ وَلَدًا يَتَّخِذُ لِمَن يَشَاءُ اللَّهُ الْحَمْدُ وَقُلِ

تَكْبِيرًا وَكِبْرَهُ الذُّلِّ مِّنْ وَلِيِّ لَهُ، يَكُنْ وَلَدًا

«Сен: «Фарзанд тутмаган, мулкда шериги бўлмаган ва хорликдан қутқаргувчи дўстга зор бўлмаган Аллоҳга ҳамд бўлсин», дегин», деган (Исро сураси, 111-оят).

Бу оятда Аллоҳ таборака ва таоло Ўз Расулини бола тутишда маҳлуқотларга ўхшамаган, борликда салтанати ва мулкида ҳеч бир шериги бўлмаган Аллоҳга ҳамд айтишга амр қилмоқда. Чунки мулк Унинг қўлидадир. У Зот ҳар бир нарсага қодирдир. Ҳамма нарсаларнинг эгалиги Унинг қўлидадир. Осмонлару ернинг мулки ҳам Унга хосдир.

يَمْلِكُونَ لَا إِلَهَ دُونِ مَنْ زَعَمْتُمْ الَّذِينَ أَدْعُوا قُلِ

مِنْ فِيهِمَا لَهُمْ وَمَا الْأَرْضُ فِي وَلَا السَّمَوَاتِ فِي ذَرَّةٍ مِثْقَالَ

ظَهَرَ مِنْ مَنْهُمْ لَهُ، وَمَا شَرِكِ ﴿٢٢﴾

«Сен: «Аллоҳдан ўзга гумон қилганларингизга дуо қилаверинглар!» деб айт. Улар осмонлару ерда зарра вазнидаги нарсага ҳам молик эмаслар. Уларга бу(икки)-ларида шериклик ҳам йўқ. Ва У Зотга улардан бирорта ёрдамчи ҳам йўқ», дегин» (Сабаъ сураси, 22-оят).

Яъни сиз валийлар – дўсту ёрдамчилар деб гумон қилиб, Аллоҳга шерик қилаётган, хожатингиз тушганда илтижо қилаётган «худо»ларингизнинг зарра миқдорича ҳам мустақил эгалиги йўқдир. Улар бу нарсаларда шерик ҳам эмаслар. Аллоҳга бирор нарсада ёрдам ҳам бера олмайдилар. Нима учун уларга илтижо қиласизлар ва уларга ибодат қиласизлар?!

مِن تَدْعُوتِ وَالَّذِينَ آمَنُوا لَهُ رَبُّكُمْ اللَّهُ ذَلِكَ

قَطْمِيرٍ مِّن يَّمْلِكُونَ مَا دُونِهِ ۝۱۳

«Ана ўша Роббингиз Аллоҳдир. Подшоҳлик Уникидир. Ундан ўзга илтижо қилаётганларингиз эса данак пўстлоғига ҳам молик эмаслар» (Фотир сураси, 13-оят).

(«Қитмир» – хурмо данагини ўраб турувчи юпка парда).

Ушбу оятдан олдин Аллоҳ таоло кечаю кундузнинг низоми, қуёш ва ойнинг низоми ҳамда уларнинг жараёни Ўз қўлида эканини исбот қилди. Кейин: «Ана ўша Роббингиз Аллоҳдир. Подшоҳлик Уникидир», деди. Агар мулк – подшоҳлик Унинг махлуқларидан бирортасида бўлганида, кечаю кундузнинг низоми ҳозирги ҳолидан бошқача бўлар эди. Қуёш ва ойнинг ҳаракати ҳам, уларнинг чиқиши ва ботиши ҳам ҳозирги маълум ва машҳур тариқасидан бошқача бўлар эди.

Қуръоннинг услуби шу қадар гўзалки, баёни шу қадар мўъжизакорки, Аллоҳ таоло Бану Исроил (Исро) сурасида аввал мулкда шерикликнинг йўқлигини зикр этиб, сўнг ҳукмда ширк келтиришни инкор қилди, суранинг охирида эса ибодатда шерикликнинг йўқлигини зикр этди. Чунки ибодат ва бўйин эгиш ҳукмдан кейин бўлади. Ҳукм эса ҳоким мулкка ва ҳукмга эга бўлганидан кейингина ижро этилади. Бунга тасарруфдаги ширк ҳам киради. Чунки тасарруф мулкнинг ажралмас қисмидандир.

6. Халқ – яратишдаги ширк келтириш.

Аллоҳ таоло:

خَلَقُوا مَاذَا أَرُونِي اللَّهُ دُونَ مَن تَدْعُونَ الَّذِينَ شُرَكَاءَ كُمْ أَرَأَيْتُمْ قُلُوبَ

عَلَىٰ فَهَمَّ كِنَبَاءَ آتَيْنَهُمْ أَمْ السَّمَوَاتِ فِي شِرْكَ لَهُمْ أَمْ الْأَرْضِ مَن

سَوَّوْا
مِنْهُ بَيْنَتِ

«Сен: «Менга Аллоҳдан бошқа илтижо қилаётган шерикларингизнинг хабарини беринг-чи?! Менга кўрсатинглар-чи, улар ерда нимани яратдилар?! Ёки уларнинг осмонларда иштироклари борми?!» деб айт», деган (Фотир сураси, 40-оят).

Ва яна шундай дейди:

الْأَرْضِ مَن خَلَقُوا مَاذَا أَرُونِي اللَّهُ دُونَ مَن تَدْعُونَ مَا أَرَأَيْتُمْ قُلُوبَ

أَثَرَةٍ أَوْ هَذَا قَبْلَ مَن يَكْتَبُ أُنثَوْنِي السَّمَوَاتِ فِي شِرْكَ لَهُمْ أَمْ

صَدَقْتُمْ كُنْتُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ مِنْ ٤

«Сен: «Аллоҳдан ўзга сиғинаётган нарсаларингизнинг хабарини беринг-чи, менга кўрсатинг-чи, улар ердан нимани яратдилар? Ёки осмонларда иштироклари борми?!...» деб айт» (Аҳқоф сураси, 4-оят).

Бу икки оятда мушрикларга қўрқитиш ва дўқ уриш йўли билан айтилмоқда: «Аллоҳдан бошқа дуо ила илтижо қилаётган худоларингизда яратувчилик сифати топиладими? Ёки уларнинг Аллоҳ билан бирга осмонларни яратишда – Аллоҳ асрасин! – шериклик қилганлари борми? Яъни ўзлари мустақил равишда ёки Аллоҳ билан шерикликда бирор нарса яратганларми?»

Йўқ, мутлақо ундай эмас, чунки Аллоҳ таоло:

وَلَوْ ذُكِّرْتُمْ لَآتَيْنَكُم مِّنْ بَيْنِ يَدَيْكُمْ وَمِنْ خَلْفِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ وَمِنْ أَعْلَىٰ مِنكُمْ وَلَوِ اتَّخَذَ اللَّهُ آلًا لَّآتَيْنَاكَ الْبُرْجَانَ مِمَّا قَدَّمْتُمْ لَنَا وَكُنَّا لَكَ آيَاتٍ تَذَكَّرُ

لَهُ أَجْتَمَعُوا

«Албатта, Аллоҳни қўйиб, топинаётган нарсаларингиз, агар барчалари бирлашсалар ҳам, битта пашша ярата олмаслар», деган (Ҳаж сураси, 73-оят).

Ва У Зот:

خَلِقُ اللَّهُ قَلْبَ عَلَيْهِمُ الْخَلْقُ فَتَشْبَهُ كَخَلْقِهِ، خَلَقُوا شُرَكَاءَ لِلَّهِ جَعَلُوا أُمَّ

الْقَهْرُ الْوَحِيدُ وَهُوَ شَيْءٌ كُلِّ ١٦

«Ёки улар Аллоҳга У яратган махлуқотларга ўхшаш махлуқотларни яратганларни шерик қилиб олдилар-у, уларга яратилган махлуқотларга ўхшаш кўринмоқдами? «Барча нарсанинг яратувчиси Аллоҳдир. Ва У ягонадир, барчани қабзасида тутиб, ҳукмини юритиб турувчидир», дегин», деган (Раъд сураси, 16-оят).

7. Итоатда ширк келтириш.

Аллоҳ таоло:

لَمُشْرِكُونَ إِنَّكُمْ أَطَعْتُمُوهُمْ وَإِن ١٢١

«Агар уларга итоат қилсангиз, албатта, сизлар ҳам мушриклар бўлурсизлар», деган (Анъом сураси, 121-оят).

Бас, Аллоҳ таолонинг итоатига муқобил равишда Аллоҳдан ўзгага итоат қилиш ширкдир. Шунинг учун ҳам Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

يَفِي قَوْلِ خَمَلٍ عَاطِئًا
دَمَحًا هَاوِرًا «قَلَّ خُلَايَةُ يَصْنَعُ
مُيَزُّخٌ نُبَّاءٌ وَيُرَجُّ نُبَّاءٌ
عِنَاقٌ نُبَّاءٌ وَيُنَاقِطُ
نُبَّاءٌ نَزْمَعٌ نَعْمٌ كَخُلَاوٍ
وَزْمَعٌ نُبَّاءٌ مَخْلُوعٌ نُبَّاءٌ
هَلَلٌ لَوْ سَرَرْنَا عَمَّ يَرَا فِعْلًا
(مَلَّ سَوَّهَيْلَعٌ هَلَلًا يَلَّصَّ).

«Холиққа маъсиятда махлуққа итоат қилиш йўқ», деганлар. (Аҳмад, Ибн Жарир, Ибн Хузайма, Табароний Ибн Қонеъ ва Ҳоким Имрон ибн Ҳусойн ҳамда Ҳакам ибн Амр ибн Ғифорийдан ривоят қилишган).

8. Шариатни жорий қилишдаги ширк келтириш.

Аллоҳ таоло:

بِهِ يَا ذَنْ لَمْ مَا الدِّينِ مِّنْ لَهُمْ شَرَعُوا شُرَكَاءُ لَهُمْ أَمْ

اللَّهُ

«Ёки уларнинг диндан Аллоҳ изн бермаган нарсаларни шариат қилиб берган шериклари борми?!» деган (*Шуро сураси, 21-оят*).

Демак, савоб умидида ёки гуноҳ қўрқинчида, адо этиш ёки тарк этиш учун ҳар бир янги чиқарилган, ихтиро қилинган иш, унга Қуръон ва Суннатдан далил бўлмаса, шариат бобида ширк келтириш бўлади.

Ақийдатут Таҳовия шарҳининг талхийси» китобидан

Ушбу китоб Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Дин ишлари бўйича қўмитанинг 2022 йил 5 октябрдаги 03-07/7619-рақамли хулосаси асосида чоп этилган.